

Arbejderbevægelse og kulturpolitik.

Emnet for dette nummer af *poetik* er en diskussion af nogle af de væsentlige erfaringer der er gjort med organiseret kulturel aktivitet i tilknytning til arbejderbevægelsen. De praktiske forsøg, teoretiske opfattelser og organisatoriske rammer som er realiseret under en socialistisk kulturkamps skiftende omstændigheder rejser en række helt fundamentale problemer: den ideologiske kamps funktion i klassekampen, arbejderklassens forhold til den borgerlige offentlighed og dennes kulturelle og kunstneriske produkter, skillelinjerne mellem revolutionær arbejderlitteratur og borgerlig litteratur, socialistisk kulturaktivitet og kapitalistisk arbejdsdeling. Som Rolf Reitan fremhæver i sin artikel:

»Diskusjonen av disse spørsmål gjennom en inndragelse og teoretisk bearbeidelse av de historiske erfaringer er uomgjengelig nødvendige, ikke bare med henblikk på å formulere et revolusjonsstrategisk kulturprogram i sin alminnelighet, men også for å bringe den universitære undervisnings- og forskningssituasjon ut av fikseringen på ideologikritiske oppgaver og inn i politisk reflekterte klassekampsorganisatoriske perspektiver.«

I dette nummer er det vigtigste udgangspunkt for behandlingen af de skitserede spørgsmål nogle tendenser indenfor den sovjetiske og tyske kulturdebat i 20'erne og 30'erne. Artiklernes hovedærinde er at karakterisere de »venstreradikale« tendenser, der søgte at opstille alternativer til den fremherskende (»ortodokse«) kulturpolitiske linje i kommunistpartierne. I denne modstilling må en teoretiker som Lukacs placeres på den ortodokse fløj; og for så vidt er placeringen af ham korrekt og underbygget med flere vægtige kritikpunkter. Hermed er der imidlertid langt fra givet nogen tilstrækkelig basis for en vurdering af Lukacs' samlede politiske, bevidstheds- og litteraturteoretiske indsats. Denne tages op til en mere indgående behandling i et senere nummer af *poetik*.

Også i Danmark er der foregået en debat om arbejderbevægelsens kulturpolitiske opgaver, omend den sjældent har været på niveau med den der førtes i lande med anderledes stærke og radikale arbejderorganisationer og teoretiske traditioner. I kommende numre vil vi søge at bidrage til en behandling af den danske debat i sammenhæng med den danske arbejderlitteratur og danske/skandinaviske ansatser til arbejderoffentlighed.

Teoretiske vurderinger af de historiske erfaringer med socialistisk kulturpolitik er en vigtig forudsætning for en holdbar kulturstrategi idag - men det er ikke den eneste. Eftersom erfaringer ikke uden videre kan overføres fra én historisk situation til en anden, forudsætter en brugbar formidling også en analyse af de specifikke betingelser idag, herunder ikke mindst den moderne statslige (socialdemokratiske og/eller borgerlige) kulturpolitik i de nordiske lande som er behandlet i *poetik* 23. Socialistisk kulturpolitik udvikler sig jo aldrig i et tomrum, men under bestemte samfundsmæssige forhold som del af

en klassekamp. *poetik* planlægger at behandle nogle af den ideologiske kamps strukturelle betingelser i et nummer om massekommunikation med henblik på forholdet mellem borgerlig og proletarisk offentlighed.

Videre betyder klassekampens realitet at proletarisk litteratur og anden kulturproduktion kun kan udvikle sig - og forstås - i deres udtalte eller underforståede modsætninger til den borgerlige ideologi (bl.a. litterære) fremtrædelsesformer og til specifikke kulturelle strømninger i mellemlag og småborgerskab. Uden et grundigt kendskab til de historiske og aktuelt dominerende former for litteratur, teater, film vil en kvalificeret diskussion af produktionsbetingelser såvel som indholdsmæssige problemer i forhold til proletarisk litteratur, teater, film, billedkunst m.v. i sidste instans være umulig.

Endelig er der grund til at fremhæve, at alternative kommunikationsformer og omfattende kulturelle aktiviteter med kritisk sigte mod de herskende er blevet udviklet før den moderne arbejderklasses tilblivelse: f.eks. af undertrykte plebejiske lag i senfeudalismen og den tidlige kapitalisme. Ligeså nostalgisk det vil være at søge en direkte »genoplivning« af disse undertrykte erfaringer i revolutionær regi, ligeså uberettiget vil det være at antage at en proletarisk kulturpolitik ikke kan hente frugtbare impulser i de righoldige traditioner, som har været så farlige, uhensigtsmæssige og »uforståelige« for de herskende klasser, at de er blevet udelukket effektivt fra den borgerlige kultursfære. Bl.a. i forbindelse med overgangen fra feudalisme til kapitalisme og i tilknytning til Michael Bachtins arbejder er aspekter af de plebejiske traditioner blevet behandlet i *poetik* og de vil også fremover blive taget op.

Den fælles baggrund for artiklerne i dette nummer er den debat om den kommunistiske inspirerede kulturpolitik i mellemkrigstiden, der - som led i debatten om kommunistpartierne generelle politik og forholdet til fascismen - i nogle år er blevet ført i den tyske Forbundsrepublik, bl.a. via tidsskrifter som *Alternative og Ästhetik und Kommunikation*. Denne debat er resulteret i mange nyudgivelser af omfattende materialesamlinger og en række artikler, antologier og større studier, der tager adskillige aspekter af kulturpolitikens funktion i klassekampen op til en kritisk vurdering. Tilknytningen til den tyske debat er klart angivet ved dette nummers første artikel, Peter Brückners og Gabriele Rickes analyse *Om menneskets æstetiske opdragelse i arbejderbevægelsen*, et af de *Bidrag til en anden materialistisk æstetik*, der er samlet i antologien *Das Unvermögen der Realität*. Også Ib Bondebjergs og Rolf Reitans artikler behandler problemer der er rejst i den tyske debat, mens Viggo Mai Rasmussens korte replik antyder en kritik af en af debattens centrale problemformuleringer (selv indrangeringen af mellemkrigstidens debat i en hovedmodsatning mellem en »venstreradikal« og en »ortodoks« linje).

Emnemæssigt behandler dette nummer følgende hovedområder:

1. den kulturpolitiske linje i Anden Internationales mønsterparti, det tyske socialdemokrati,
2. kulturdebatten i tilknytning til det sovjetiske og tyske kommunistparti i 20'erne og begyndelsen af 30'erne (Komintern),

U kulturpolitikken i DDR idag.

Endelig skitserer samtlige indlæg nogle aktuelle perspektiver for en revolutionær kulturaktivitet.

1. Det tyske socialdemokratis kulturpolitiske linje, således som den repræsenteredes af Franz Mehring, behandles mest indgående i Brückners og Rieckes artikel, men tages også op af Bondebjerg og Reitan. Nogle hovedsynspunkter er, at den socialdemokratiske arbejderbevægelses forsøg på »æstetisk opdragelse« af det nydannede proletariat indgik som led i en politik, der i praksis sigtede mod arbejderklassens integration i det kapitalistiske samfund. Den moderne borgerlige kunst og litteratur afvistes ganske vist som dekadent, men alternativet sås ikke i en udskillelse og opbygning af en specifikt proletarisk kultur og kunst (en sådan mente man ikke der var ressourcer til), men i den klassiske borgerlige kunst: Weimar-klassikken, især Schiller.

Arbejderbevægelsens ledelse hyldede »det videnskabelige og tekniske fremskridt« og den borgerlige kulturdefinition. Den kulturpolitiske målsætning måtte følgelig tage form af en ren fordelingsproblematik: »retfærdig fordeling af kulturgoderne«.

2. Mellemkrigstidens kulturdebat tages op i Ib Bondebjergs og Rolf Reitans artikler samt i Viggo Mai Rasmussens og Bondebjergs replikker. Et hovedpunkt er vurderingen af den sovjetiske kulturbevægelse Proletkult, der opnåede masseudbredelse i de første år efter den russiske revolution. Bondebjerg forholder sig kritisk til denne organisations »metafysiske« og »sektariske« teoridannelse, men mener dog at den som bevægelse i praksis repræsenterede et alternativ til det sovjetiske kommunistpartis linje.

Rasmussen og Reitan går videre i deres kritik. Førstnævnte ved at hævde at der kun for en overfladisk betragtning er nogen væsenforskel mellem Proletkults linje og den stalinistiske kulturpolitik, der blev sat igennem i 30'erne. Sidstnævnte ved det synspunkt, at Proletkult i den grad isolerer det kulturelle i en arbejdsdeling mellem kultur, politik og økonomi, at organisationen kommer til at stå for en art venstreradikalt vrængbillede af den mehringske tradition.

I Tyskland førtes i 20'ernes begyndelse en skarp polemik mellem de rivaliserende kommunistpartier KPD, hvis kulturpolitiske hovedrepræsentant, Gertrud Alexander, ukritisk videreførte Franz Mehrings synspunkter, og KAPD, der søgte at fremme udviklingen af en proletarisk kultur på baggrund af en rabiat kritik af det overleverede kulturbegreb. De venstreradikale fremhævede den ideologiske kamps betydning og så i en proletarisk litteraturpraksis en mulighed for operativ indgriben i »kampen om den subjektive faktor« og et middel til organisering af proletariatets erfaringer. En teoretiker som Karl Korsch lå på denne linje, og Benjamins og Brechts specifikke bidrag til en proletarisk kulturpolitik kan ses i forlængelse af den. Den sovjetiske LEF gruppe (Tretjakov m.fl.) arbejdede indenfor en tilsvarende problematik.

En skærpelse af modsætningerne mellem mere venstreradikale og mere ortodokse positioner skete med oprettelsen af det tyske *Forbund for*

proletarisk-revolutionære forfattere i 1928 og udgivelsen af dets tidsskrift *Linkskurve*. Debatten mellem nogle af fortalerner for en spontanistisk, »arbejderistisk« linje, Steffens og Valentin, på den ene side, og *Linkskurves* redaktion samt Lukacs på den anden side analyseres i Reitans artikel. Bondebjerg behandler især polemikken mellem Ottwald/Bredel og Lukacs samt Brechts kritik af Lukacs, der først blev offentliggjort mange år senere. Desuden påvises det hvorledes de kulturpolitiske modsætninger også kan forfølges ind i Brechts teatervirksomhed - i en modstilling af lærestykkernes radikale teori og praksis og det episke teaters mere »reformistiske« kulturstrategi.

3.. I deres analyse af DDR's kulturpolitik idag afdækker Brückner og Ricke nogle slående overensstemmelser med traditionen fra Anden Internationale: et uproblematiseret kulturbegreb, kanonisering af den borgerlige klassik, fetichering af det videnskabelige og tekniske fremskridt («den teknisk-videnskabelige revolution» = VTR). disse parallelle fænomener indgår dog i den »reale socialismes« specifikke kulturpolitiske helhed.

Karakteristisk er det, at kulturpolitikken ses som middel til produktivitetserøgelse, som en »optimeringsfaktor« for produktionens harmoniske forløb og VTRs effektivitet. Som det fremgår af et citat fra Bondebjergs artikel kunne allerede Brecht resumere denne linje: »Arbejderne pressede man til at øge produktionen, kunstnerne til at gøre den smagfuld.«

Produktionseffektiviseringen forudsætter altså et æstetisk opdragelsesdiskatur. I forhold til de udøvende kunstnere og litterater betyder det et krav om toppræstationer og litterære pacemakere, målbevidst indsats mod fejlkilder for derved at øge den produktive realistiske virkning. Kulturfunktionærerne står overfor de udøvende kulturarbejdere som sportstrænere eller rationaliseringsekspertes; kernen i DDRs »kulturrevolution« er, at det abstrakte arbejdes kvantitative normer også skal beherske den kunstneriske produktion.

I forhold til konsumenterne - og denne arbejdsdeling mellem producenter og konsumenter forudsættes netop - er det denne kulturpolitikens funktion at opdrage til kontemplation af den realiserede socialismes harmoni og skønhed. I litteraturen sker denne opdragelse bl.a. ved den »socialistiske realismes« fremholdelse af den positive helt, det syntetiske ideal, som de virkelige menneskers endnu ufuldkomne følelsesliv bør forme sig efter.

Brückner og Ricke anfører og analyserer også adskillige eksempler på hvorledes den statskapitalistiske integrationsæstetik fremføres i en pseudoreligiøs sprogbrug, der rykker de fremførte værdier over i en sfære hvor de er hinsides al diskussion.

DDR's kulturpolitik sigter såvist ikke mod at bryde med de borgerlige normer, ophæve arbejdsdelingen og aktivisere en kæmpende arbejderklasses kritiske bevidsthed. Som integrerende æstetisk opdragelse er den i realiteten passiviserende.

Som en summarisk »brugsanvisning« til dette nummers temaer kan det tilføjes: I den nuværende kulturpolitiske situation kan det være nødvendigt at

trække nogle modsætninger klart og skarpt op. Dog bør mytologiserende forenklinger undgås. De såkaldte »venstreradikale« og »ortodokse« linjer består hver for sig af vidt forskellige, indbyrdes uforenelige opfattelser. Lukacs og Ulbricht er ikke ét fedt og det samme, Bogdanov og Brecht heller ikke. Det er vigtigt at kritisere de »ortodokse« tendensers historiske lukninger, men også at udskille de indsigter af dem der faktisk er brugbare; det er væsentligt at lære af de »venstreradikale« forsøg på teoretiske og praktiske brud med den herskende borgerlige kultur, men også at forholde sig historisk og kritisk til dem

Red.